

'HAYAT KİTABI KUR'AN-GEREKÇELİ MEAL-TEFSİR' ÜZERİNE

Halis DEMİR(*)

ÖZ

Bu yazıda Mustafa İslamoğlu'nun Hayat Kitabı Kur'an, Gerekçeli Meal Tefsir kitabı yazarın kitabının girişinde yazdığı bazı yöntemler esas alınarak incelenmiştir. Tercüme ve mal çalışmasında teklif ettiği yöntemlerden şunlar ara başlık olarak tespit edilmiş, örnekler onlardan seçilmiştir: Takdir ifade konusu, yanlış tercüme, sure girişleri, kavramların tercümesi, nüzul süreci, mucize kavramına yaklaşım... Kaynaklardan nakledilen bilgilerin değerlendirilmemesi, argo ifadeler, modern diyebileceğimiz kavram ve kelimeler, huruf-ı mukattaa, sembolizm konusu da ayrıca ele alınmıştır. Önemine binaen yazarın risalet konusundaki bazı kanaatleri ve örnek olarak seçtiğimiz fıkıhla ilgili bazı ayetlere verdiği anlam ve bunlara dair açıklamalarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur'an, Tercüme, Ayet, Mucize, Nesih, Risalet.

ABSTRACT

Concerning 'Hayat Kitabı Kur'an-Gerekçeli Meal-Tefsir'

This study is about some methods written at the beginning of the book named 'Hayat Kitabı Kur'an-Gerekçeli Meal-Tefsir' by Mustafa İSLAMOĞLU, and the debates are mainly on the subject whether the writer himself continues his adherence to these methods. The subtitles of his analysis through which he achieves his translation and studies of meaning are as follows: subject of appreciation, mistranslation, the entry of Koran sura, translation of concepts, the process of descending, approach to the concept of miracle. Assessment of information transferred from sources, slang expressions, modern terms and concepts, the words that can cause misunderstanding, huruf-ı mukatta and issue of symbolism are also discussed. Since their importance in essence, some convictions of the author about Risalat and the meaning of some Koran verses on fıkıh and the author's explanations about these subjects are evaluated.

Keywords: Mustafa İslamoğlu, translation, Koran verse, miracle, nesh, symbol, Risalat, canon law.

* Dr. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni.

Giriş

Hayat Kitabı Kur'an Gereğçeli Meal Tefsir,** Mustafa İslamoğlu tarafından hazırlanan bir meal-tefsirdir.

Hayat Kitabı Kur'an Gereğçeli Meal Tefsir*** kitap iki cilt olarak yayınlanmıştır. Girişte alfabetik olarak surelerin Mushaf sırası, meal ve Mushaf'taki sayfa numaralarını gösteren bir cetvel ve içindekilerle başlar. İçindekilerde meale giriş, mealde takip edilen usul ve sonra surelerin sayfa numaraları, kaynakça ve dizin yer almaktadır. 1361 sayfadır. Kitabın düzeni olarak sayfanın ortasında ayet metni, yanında ve biraz da altında meal, sayfanın altında da açıklamalar yer almaktadır. Metindeki sayfa numaraları Mushaf'a uygun bir şekilde korunurken, kitabın meal- tefsir olarak kullanımını soldan sağa şeklindedir.

Yayımlanan her meal gibi onun da yenilik getirme, yöntem sunma, farklılık ortaya koyma gibi kendine has özellikleri vardır. Kur'an'ın anlaşılması adına yapılan bu çalışmalarını, harcanan mesailerini takdir etmek gerekir. Ancak eserlerin kamuoyuna tanıtılması, haklarında makul, tutarlı ve faydalı tahlillerin yapılması bakımından önemlidir.

Bu yazıdaki değerlendirmeler, yazarın kitabının girişinde ortaya koyduğu bazı yöntemler esas alınarak yapılacaktır. Takdir konusu, yanlış tercümeleler, sure girişleri, kavramların tercümesi, nüzul süreci, mucize kavramına yaklaşım, kaynaklardan nakledilen bilgilerin değerlendirilmemesi. Bunlara Meal-Tefsir'de tespit ettiğimiz bazı argo ifadeler, Arapça kelimelere verilen karşılıklar, izah olarak yazılan kelimeler, huruf-u mukattaa, sembolizm konusu ve tashih hataları ilave edilmiştir.

Mealini girişinde yazarın takip ettiği yöntemleri açıklaması dikkate değerdir. Fakat bu bölümde yöntem adına şu bahisler de olabilirdi: Kaynaklar gösterilirken nasıl bir yöntem takip edilmiştir? Yazar, sıkça kullandığı mesela zımnem, lâfzen ve manem gibi kavramlarla ne kastetmektedir? Yaptığı kimi tespitleri veya çalışmalarını daha önce kaydeden olmuş mudur? Yazarın mucize gibi bazı kavramlarla ilgili kanaati nedir?

1. Takdir-i İfade

Yazar takdir konusuna mecbur kalmadıkça girmediğini kesin bir şekilde belirtmektedir: **“Çevirimiz boyunca metne takdiri lafız idhalinden mümkün olduğunca kaçındık. (...) Takdir gerekseydi kelimem sahibi takdir**

** İslamoğlu, Mustafa, *Hayat Kitabı Kur'an-Gereğçeli Meal-Tefsir*, Düşün Yay., İstanbul, 2008, 1. baskı.

*** Yazımızda bu eserden doğrudan yaptığımız iktibasları koyu karakterlerle belirttik.

ederdi diye düşündük.”¹. “Metinde lâfzî bir karşılığı olamayan açıklamaları parantez içinde verdik. Bir tek harfi karşılıksız bırakmamaya ve metinde olmayan bir tek kelimeyi metindenmiş gibi göstermemeye azami itina gösterdik.”². Yazarın takdir konusuyla ilgili bu kanaatlerine rağmen Meal-Tefsir’de takdir-i ifade örneklerini bulmak mümkündür. Belki takdir-i ifadeden bizim kastımızla yazarın kastı arasında bir fark olabilir. Zira yazar parantez içi izahlar vermektedir. Şu husus da önemlidir. Metinde olmadığı halde parantez içerisinde verilen bir karşılık aynı zamanda okuyucu bakımından birebir karşılık olduğu şeklinde anlaşılabilir. Bu tarz meal-tefsir imkânları içerisinde parantez içi ifadeyi dipnot şeklinde vermek mümkündür.

Bakara 2/257. ayetin bir bölümünün tercümesi şöyledir: **الله ولي الذين آمنوا يخرجهم من الظلمات إلى النور (iç) aydınlığa...**³ “Kalp gözünü kör eden” ve “iç” kelimeleri takdir edilmiştir.

Yusuf 12/63: “(Bünyamin olmadan)”⁴. Kur’an’da Yusuf’un kardeşlerinin adı geçmemektedir. Meallerde Kur’an metninde geçmeyen bu isimlerin, parantez içerisinde veya dışında, karşılık verilmesi, metinle meali karşılama imkânı bulamayan okuyuculara bu ismin Kur’an’da geçtiği kanaatini verebilir.

Bakara 2/38: “خوف kelimesine “gelecek endişesi”⁵, يحزنون kelimesine “geçmişten dolayı mahzun olmak”⁶ anlamı verilmiştir.

Bakara 2/47’deki العالمين “çağınızın milletlerine”⁷ anlamı verilmiştir. Yazarın özellikle belirttiği usule uymadığı görülmektedir.

2. Yanlış Tercümelemler

Yazar “Biz de lafza aykırı manaya iltifat etmedik.”⁸ Cümlesini kaydetmektedir. Bu cümleden anlam verirken lafzı esas aldığı anlaşılmaktadır. Olması gereken de budur. Fakat bu ifadeyi zayıflatacak şekilde tercüme örnekleri bulunmaktadır:

1 İslamoğlu, s. XX.

2 İslamoğlu, s. XXV.

3 İslamoğlu, s. 89.

4 İslamoğlu, s. 442.

5 İslamoğlu, s. 19.

6 İslamoğlu, s. 19.

7 İslamoğlu, s. 19.

8 İslamoğlu, s. XX.

Bakara 2/168: “كلوا مما في الأرض حلالا طيبا”, cümlesinde yer alan kelime “**yararlanın**” şeklinde tercüme edilmiştir⁹. Bu kelime için ise şu açıklama yer almaktadır: “**Lafzen: “yiyin”. Bir şeyi yeme ondan yararlanmanın zirvesidir. Eğer yenilmesine izin varsa gerisine de izin vardır.**”¹⁰. Yemek ve faydalanmak fiilleri birbirinden farklıdır. Faydalandığımız fakat yemediğimiz birçok şey vardır. Yine, burada “yeme” fiiline karşılık “yararlanın” anlamının verilmesine yapılan izah da yeterince net değildir. Zira kelimenin hakiki manasından uzaklaşılmasını gerektiren daha sağlıklı bir delil olmalıdır. Dikkate şayan bir durum da şudur. Yazar aynı file farklı ayetlerde başka başka anlamlar da vermektedir: Yazar “كل” fiiline Maide 5/88’de: “**Yararlanma**”¹¹, Taha 20/54’de: “**Kullanma**”¹², Sebe 34/15’de: “**Nasiplenme**”¹³ anlamları da vermektedir. Bu fiilin anlamı “yemek” şeklindedir. Mecazi olarak ise “eksiltmek, azaltmak, bozmak, tahrif etmek anlamlarında kullanılır”¹⁴.

Bakara 2/88: “بل لعنهم الله” ifadesi “**Allah rahmetinden dışlamıştır.**”¹⁵. Şeklinde tercüme edilmiştir¹⁶. Oysa “dışlamak” ifadesi lanetin yanında hafif kalmaktadır. Dışlamak: “bir kimse veya bir toplum, bir durum, bir düşünce vb. yok saymak, ilgilenmemek.” Anlamındadır¹⁷. Lanet kelimesine ise: “Tanrı’nın sevgi ve ilgisinden yoksun olma, beddua” anlamı verilmiştir¹⁸. Lanet kelimesi dilimizde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Üstelik yazar Nisa 4/52’de geçen لعن kelimesine lanet anlamını da vermektedir¹⁹. Buna rağmen bu kelimeye mutlaka lanet dışında bir karşılık verilecekse bizce ; “kovmak ve uzaklaştırmak” anlamları uygun olurdu.

Araf 7/31: “يا بني آدم خذوا زينتكم عند كل مسجد” ifadesi “**Ey Âdemoğulları! Allah’a sadakatınızı isbat için giriştiğiniz her eylemde zinet ve ze-**

9 “Ey İnsanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin!”, Altuntaş Halil ve Şahin Muzaffer, *Kur’an-ı Kerim Meali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Özgün Yayıncılık, Ankara 2009, 5.bs., s. 24.

10 İslamoğlu, 6. dipnot s. 59.

11 “Allah’ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin.” *Kur’an-ı Kerim Meali*, s.121.

12 “...Yiyin, hayvanlarınızı yayın...” *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 314.

13 “Rabbimizin rızıkından yiyin ve O’na şükredin.” *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 429.

14 Ragıp el İsfehani, *Müfredat fi Garib-i’l-Kur’an*, Halebî, Mısır, 1961; s. 20; Mevlüt Sarı, *el-Mevarid, Arapça Türkçe Sözlük*, Bahar Yayınları, İstanbul, tsz., s. 40.

15 İslamoğlu, s. 32.

16 “Allah onları lanetlemiştir.” *Kur’an-ı Kerim Meali*, s.12.

17 Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, 10. baskı, s. 520.

18 Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 1298.

19 İslamoğlu, s. 162.

rafetinizi takının.²⁰ Şeklinde tercüme edilmiştir²¹. Buradaki **كل مسجد** ” kavramına **“her eylemde”** şeklinde karşılığı olmayan bir anlam verilmiştir. “Namaz kılınan mekânın adı mesciddir”²². Eylem, mescidi çağrıştıran bir kelime de değildir.

Tevbe 9/93: **“رضوا”** kelimesi **“içlerine sindirdiler”**²³ şeklinde tercüme edilmiştir²⁴. Kelimenin “kabul etmek” ve “razı olmak” anlamlarından²⁵ biri tercih edilebilirdi. **“İçlerine sindirememek”** kelimesi tadına varamamak anlamına gelmektedir.²⁶ Buna göre yazarın verdiği anlam fiziki bir durumu hissettirmektedir; Bir tür hazımsızlık. Oysa burada bir sorumluluktan kaçanların psikolojisi bize anlatılmaktadır. Kısaca, içlerine sindirmekle razı olmak arasında fark vardır. Aynı kelimeye Tevbe 9/58’da²⁷ **“seslerini keserler”**²⁸; Mücadele 58/22’da **“Razı olmak”**²⁹ anlamını vermiştir³⁰.

Maide 5/89: **“ما تطعمون أهليكم”**, **“kendi ailenize ikram ettiğiniz”**³¹ şeklinde tercüme edilmiştir³². **“اهل”** kelimesi; “akraba, aşiret ve zevce” anlamlarına gelmektedir³³. Kişi ailesine bir şeyi ikram etmez, yedirir. Zira **“İkram”** daha çok misafir ağırlamak anlamına uygundur³⁴. Verilen karşılığı ehil kelimesi de engellemektedir. Kişinin, ehline yiyecek, giyecek ve içecek temini gibi bir mecburiyeti olmasına karşılık, misafirine ikramda gönüllülük esastır.

20 İslamoğlu, s. 267.

21 “Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin)”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s.153.

22 Rağıp, s. 224.

23 İslamoğlu, s. 335.

24 “Sorumluluk ancak, zengin oldukları halde senden izin isteyenleredir. Bunlar, geride kalan (kadın ve çocuk)larla birlikte olmaya razı oldular. Allah’da kalplerini mühürledi. Artık onlar bilmezler.”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 200.

25 Rağıp, s. 197; İbrahim Mustafa vd., s. 35.

26 Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Gerçek Hayat, İstanbul, 2001, s. 601.

27 “İçlerinden sadakalar konusunda sana dil uzatanlar da var. Kendilerine ondan bir pay verilirse hoşnut olurlar.”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s.195.

28 İslamoğlu, s. 343.

29 İslamoğlu, s. 1099.

30 “...Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır.”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 544.

31 İslamoğlu, s. 212.

32 “ Bu durumda yeminin kefareti, ailenize yedirdiğinizin orta hallisinden on yoksulu doyurmak yahut onları giydirmek ya da bir köle azat etmektir. ”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 121.

33 İbrahim Mustafa vd., s. 31.

34 Doğan, s. 617.

Nisa 4/92: “ففتح رقية مؤمنة”, “Mü’min birini özgürlüğüne kavuşturmak” tercümesinde³⁵ müminin, ayetin metninde “رقية” geçmesine rağmen, “köle” olduğu tercümede belirtilmemiştir.

Araf 7/158: “ورسوله النبي الأمي”, “Kitap ehlinde olmayan Haberci’ye...”³⁶ Şeklinde tercüme edilmiştir³⁷. “رسول” kelimesinin mana, mahiyet ve fonksiyonu “haberci” kelimesi ile karşılanamaz. Ayrıca, din dilinin bir kavramı olan rasul kelimesi terk edilerek “haberci” tercih edilmektedir. Yazar Araf 7/157’de geçen aynı kelimeye “Peygamber” anlamını da vermektedir. Buradaki “امي” kelimesinin karşılığının “Kitap ehli olmayan” yerine “Okuma yazma bilmeyen” şeklinde tercümesi daha açıktır. Çünkü kitap ehlinde olmayan birisi pekâlâ hanif, müşrik veya sabii de olabilir.

Araf 7/5: “لقوم يؤمنون”, “İnanmaya gönüllü bir toplum”³⁸ şeklinde tercüme edilmiştir³⁹. “امن” kelimesinin anlamları “korkusuz olmak, emin olmak, güvenli olmak, tasdik etmek...” şeklindedir.⁴⁰ Bir şeye gönüllü olmak “Bir işi yapmaya hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen”⁴¹ kişi anlamındadır. Görüldüğü gibi gönüllü olmak ile inanan toplum olmak aynı değildir. Ayette ise inanan bir toplumdaki bahsedilmektedir.

Bakara 2/180: “إن ترك خيرا” cümlesi; “Eğer geriye bir değer bırakıyorsa”⁴² şeklinde tercüme edilmiştir⁴³. Yazar “خير” kelimesini dipnotta “değer” olarak tercüme gerekçesini hayır kelimesinin hem serveti hem de değeri ifade etmesiyle izah etmektedir⁴⁴. Kelimenin bu anlama gelmesi bir yana burada mirastan bahsedildiğine göre hayırdan kastedilen müşahhas bir şey, bir meta olmalıdır.

Bakara 2/60: “استسقى”, “Suvarmak”⁴⁵ fiili Hz. Musa (as)’ın İsrail oğulları için su istediği bir mekânda kullanılmıştır⁴⁶. Kelimenin anlamları “suvar-

35 “Bir mümin köleyi azad etmesi...”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 92.

36 İslamoğlu, s. 158.

37 “Resule, o ümmi peygambere..”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 169.

38 İslamoğlu, s. 272.

39 “İnanan bir toplum için.”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 52.

40 Sarı, 50–51.

41 Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 779.

42 İslamoğlu, s. 63.

43 “Sizden birinize ölüm gelip çatdığı zaman, eğer geride bir hayır (mal) bırakmışsa, anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması- Allah’a karşı gelmekten sakınanlar üzerine bir hak olarak- size farz kılındı.”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 26.

44 Bkz. İslamoğlu, s. 63.

45 İslamoğlu, s. 24.

46 “Hani, Musa kavmi için su dilemişti...”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 8.

mak ve su içirmek⁴⁷ şeklindedir. Burada ise filin istif'al babı yani talep de ifade eden bir kalıbı kullanılmıştır. Buna göre anlam "su istemek"⁴⁸ şeklinde olmalıdır. Ayrıca "suvarma"nın hayvanlar için kullanımları da vardır. "Sulamak" hayvanları sulamak anlamındadır⁴⁹.

Bakara 2/278: "وذروا ما بقي من الربا" "**Faizden kaynaklanan kazançların tümünden vazgeçin.**"⁵⁰ Şeklinde tercüme edilmiştir⁵¹. Buradaki "بقي" tamamı değil "kalan" anlamına gelmektedir.⁵²

Bazı ifadelerin Alla hakkında kullanımı bizce isabetli görünmemektedir. Şu örneklerde bahsi geçen zamirler Allah celle celalüh'e gitmektedir.

Hicr 15/60: "قدرنا" "**Öngördük**" şeklinde tercüme edilmiştir⁵³ "**Öngörmek**" daha sonrası için düşünmek, göz önünde bulundurmak anlamlarına gelir⁵⁴. Muhalefetün li'l-havadis olan Allah celle celalüh için mesela "öngörmek" ifadesi eksik bir tercüme olmalıdır. Zira öngörmek kavramının karşısında öngörmeme ihtimali de vardır.

Bakara 2/85: "وما الله بغافل عما تعملون", "**Zira Allah yaptıklarınıza karşı duyarsız değildir.**"⁵⁵ Şeklinde tercüme edilmiştir⁵⁶. "**Duyarsız olmak**" hassas olmayan anlamındadır⁵⁷.

İsra 17/17 "**Kullarıyla başa çıkmak için**"⁵⁸ şeklinde tercüme edilmiştir⁵⁹. "**Baş a çıkmak**" kelimesinin anlamları arasında üstün gelmek, gücü yetmek, muvaffak olmak vardır⁶⁰. Baş a çıkmak insana argo anlamı da çağrıştırmaktadır.

47 Sarı, s. 765.

48 Sarı, s. 765.

49 Doğan, s. 1209.

50 İslamoğlu, s. 97.

51 "...faizden geriye kalanı bırakın.." Komisyon, *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 46. Ayrıca karşılaştırınız: "Ey iman edenler, (gerçek mü'minler iseniz Allahdan korkun, faizden (henüz almamış olup da) kalanı bırakın (almayın). Çantay, Hasan Basri, *Kur'an-ı Hakim ve Meali Kerim*, Dergah, İstanbul 2010, I, 78.

52 Sarı, s. 120.

53 "...Lutun ailesi başka (onlar suçlu değillerdir) Lutun karısı dışında onların hepsini kurtaracağız. Biz, onun geride kalanlardan olmasını takdir ettik.", *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 264.

54 Doğan, s. 1045.

55 İslamoğlu, s. 84.

56 "Çünkü Allah yaptıklarınızdan habersiz değildirdir.", *Kur'an-ı Kerim Meali*, s.12.

57 Doğan, s. 351.

58 İslamoğlu, s.550.

59 "Kullarının günahlarını hakkıyla bilici ve görücü olarak Rabbin yeter.", *Kur'an-Kerim Meali*, s. 282.

60 Doğan, s. 133.

Bakara 2/164 için konulmuş bir nolu dipnot şöyledir: “**Ayetin sonu, Allah’ın vahyi ithafıdır. Kur’an düşünen bir topluma ithaf edilmiştir.**”⁶¹ “**İthaf**” birinin adına sunma, armağan etme” anlamındadır⁶².

Bu örneklerde geçen öngörmek, duyarsızlık, başa çıkmak, ithaf kelime-leri beşeri vasıfları çağrıştırmaktadır.

3. Sure Girişleri

Sure girişleri yazarın itina gösterdiği konulardan birisidir: “**Nüzul tertibine gelince... Sürelerin iniş tarihlerini ve sıralarını doğru tespiti amaçlayan bu pasajlar hayli emek gerektirdi. (...) Nüzul tertipli bir meal için önce surelerin iniş zamanlarını doğruya en yakın veren bir cetvele ihtiyaç vardı.**”⁶³ Bu ne kadar mümkündür? Yazar bir sorunu tespit etmiştir. Doğrusu, bu konuda yazarın emekleri sonucu nasıl bir durumun ortaya çıktığı belli olmamaktadır. Tespitlerini bir tablo halinde, mesela, mealin sonunda sunsa, nasıl olurdu?

Sure girişlerinde tekrarlanan bazı ifadeler itina ile seçilmemiş gibidir. Bakara Suresi girişindeki şu cümle bu bakımdan dikkate değer: “**Bakara aynı zamanda Kur’an’ın fihristi niteliğindedir.**”⁶⁴ Bu ifadeler kullanılırken itina gösterilmediğinin bir örneği de kanaatimizce benzeri ifadelerin Enbiya Suresi için de geçmesidir⁶⁵. Bir kitabın fihristini yazarı çıkarır. Fihrist kavramının mahiyeti bellidir. Sure tanıtımında böylesi bir ifadeye neden ihtiyaç duyulmuştur? Yazarın farklı surelerde fihrist kavramını kullandığı dikkate alınır mı hangi sure Kur’an’ın fihristidir? “Kur’an fihristi” ifadesi orijinallğine rağmen bir surenin tanıtımında pek isabetli bir kelime olmasa gerektir.

Girişlerde, tekrarına rastladığımız cümlelerden birisi de şudur: Hicr suresi için: “**Sure her açıdan bir bütünlük teşkil eder.**”⁶⁶. “**Her açıdan bütünlük**” ne demektir? Kur’an-ı Kerim, konulu bir kitap mıdır ki içerisinde bütünlük aransın? Üstelik bütünlükten herkes aynı şeyi kastedebilir mi? Bu durum, yazarın da yerinde ifadesiyle “**Ona hidayet rehberi olan bir hayat kitabı değil de giriş, gelişme, sonuç bölümleri olan bir kompozisyon gibi bakanların derin yanlıgısı...**”⁶⁷ Olarak da görülebilir. Kur’an’da bü-

61 İslamoğlu, 1. dipnot, s. 59.

62 Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 1002.

63 İslamoğlu, s. XXIX.

64 İslamoğlu, s. 5.

65 İslamoğlu, s. 615.

66 İslamoğlu, s. 481. Benzeri ifadeler Mü’minun suresinin girişinde de geçmektedir. Bkz. s. 659.

67 İslamoğlu, s. 494.

tünlük konusunda şu ihtimal de düşünülebilir. Ayetleri birbirleriyle irtibatlı olması manasına kullanılmış olabilir.

Bu şekilde genel ve tek cümle ile izah edilen kanaatlerden birisi de surenin konusu ile alakalıdır. Surelerin bir kısmının konu veya maksadı tek cümle ile ifade edilmiştir. Bir surenin bir konusunun veya ana konusunun varlığını tespit gayreti, Kur'an'ı anlamaya nasıl bir katkı sağlayacaktır. Bu kanaatimizi destekleyecek bazı misaller verelim:

“Hicr Suresi'nin ana konusu insandır.”⁶⁸. Maide suresi için **“Suresinin maksadı insana kontrollü ve kurallı yaşama disiplini kazandırmaktır.”**⁶⁹. Meryem Suresi'nde **“Asıl amaç, Hz. Peygamber'in şahsiyetini inşadır.”**⁷⁰. **“Enfal suresi tek cümlede özetlenebilir (...) Sadece savaş ahlakını değil, aynı zamanda ahlak savaşını da öğretir.”**⁷¹. Murad-ı ilahi nasıl bu şekilde ifade edilebilir? Allah Celle Celalüh'ün kastını tespit mümkün müdür? Bir insanın kaleminden çıkan bir metnin ana fikrini yazarıyla aynı cümleler ile ifade mümkün olmazken bu, Kur'an için nasıl bu mümkün olabilir? Yine bir sure, bir cümleyle özetlenebilir mi? Bu ifası bize göre zor işi yazar üstlenmiş görünmektedir. **“Meal yaparken önceliğimiz “Bununla Allah neyi murad etmiştir? Sorusu oldu.”**⁷². Benzeri hayreti mucip cümlelerden birisi de şudur: **“Surenin zirvesi şu ayettir...”**⁷³. Bu ve benzeri cümleler itina ile seçilmemiş olmalıdır.

4. Kavramların Tercümesi

Önemine binaen şu iktibas okuyalım: **“Mealimizde İslam, Müslim, küfr (...) gibi terimlerin (ıstılahların) kullanıldıkları asli manalarını tesbit etmeye çalıştık. Terimlerin zaman içinde kazandıkları ıstılahi anlamlardan mümkün olduğunca uzak durduk. Vahyin ilk nüzul ortamında bu terimlerle ne murad ediliyorsa onu esas almaya gayret ettik.”**⁷⁴. Allah'ın ne murad ettiğini nasıl anlayabiliriz? Mezhep, fırka, hizip ve fikir farklılıkları düşünüldüğünde bir ayet hakkında birden çok anlam iddialarının hangisi Allah'ın muradını bize bildirmektedir? Yazarın bu yöntemini ondan önce deneyen var mıdır? Kelimelerin ilk anlamını tespit çalışmalarında cahiliye şiiri, sebebi nüzul vs. ilk dönem kullanımları yol göstericidir. Yazar

68 İslamoğlu, s. 481.

69 İslamoğlu, s. 188.

70 İslamoğlu, s. 578.

71 İslamoğlu, s. 306.

72 İslamoğlu, s. XXV.

73 İslamoğlu, s. 188.

74 İslamoğlu, s. XX.

bu konuda ilk dönem kelime kullanımlarını tespit çalışması yapmış mıdır? Konunun başka bir yönüne de dikkat çekilmelidir: Yazar, Kur'an'da geçen kavramların ilk anlamını tespitle tercüme etmeye gayret ettiğini belirttiğine göre bu durumda, kavramın zamanla kazandığı anlamdan uzak durulacaktır. Oysa o kavramın mevcut anlamı müşterek lisanımızdır. İlk anlama doğru gidildikçe, bu ne kadar yapılabilir bilemiyoruz, bu müşterek lisandan uzaklaştığımız için, anlaşma zemini kaybolacaktır. Yine, ilk anlamı tayin çalışması bir meal sınırları içerisinde ne kadar mümkün olur?

Fıkıhın kavramlarından biri olan “سفه” “**Akıl zafiyetine uğramış biri**”⁷⁵ olarak tercüme edilmiştir. Sefeh: “Ergenlik çağına ulaşmış temyiz gücüne sahip kişinin kısıtlı sayılmasını gerektirecek derecede ölçüsüz harcamalar yapması durumudur.”⁷⁶

“كفر” kelimesine verilen karşılık ise daha ilginçtir: “**Limitsiz bir nankörlük**”⁷⁷ İnsan kavramlarla düşünür. Bir dünyanın kavramını tercüme ederken başka bir dünyanın kavramı yakamızı bırakmamaktadır. Limit, sınır, kredi vb. mağduriyetleri akla getirmektedir.

“فتنة” kavramı “**çetin bir yürek sınavı**”⁷⁸ şeklinde tercüme edilmiştir. Fitnenin “**yürek sınavı**” şeklindeki karşılığı ilk kullanımlara uygun mudur? Fitne kelimesinin Bakara suresi 2/191. ayetinde⁷⁹ geçen “والفتنة أشد من القتل” “**İnanca yönelik zulüm ve baskı ölümden beterdir.**”⁸⁰ Anlamı da bir kavramı Türkçeleştirmek uğruna nereye savrulduğumuzu göstermektedir. Zira fitne; zulüm ve baskı anlamlarından daha geniştir. İnanç dışındaki şeyleri de çağrıştırmaktadır. Kelimenin anlamları arasında “birini saptırmak, azdırmak, sınamak, tecrübe etmek...”⁸¹ Gibi karşılıklar vardır. “قتل” sıradan bir ölüm değil “adam öldürme” anlamına gelmektedir⁸².

Kavramların tercümesi veya tercüme hatası olarak değerlendirilebilecek bir durum da şöyle kısaca ifade edilebilir: Kavramlara karşı rahat, özel ve şahsi duruş dikkati çekmektedir. Tabii ki kavramlar kimsenin şahsi metai

75 İslamoğlu, s. 247.

76 Komisyon, “Sefeh”, *DİA*, İstanbul 2009, XXXVI, 294.

77 İslamoğlu, s. 477.

78 İslamoğlu, s. 311.

79 “Onları nerede yakalarsanız öldürün. Sizi çıkardıkları yerden (Mekkeden) siz de onlar çıkarın. Zulüm ve baskı, adam öldürmeden daha ağırdır.”, *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 29.

80 İslamoğlu, s. 68.

81 Sarı, s. 1130

82 Sarı, s. 1198.

olamaz. Kavramların korunması kanaatimizce ortak bir bilinç oluşturulması, aynı şeyleri anlama ve konuşma fırsatı vermesi bakımından da önemlidir.

Şu cümle bir kavrama kendine has anlam vermenin bir neticesidir: **“Teklifin muhatabı şuurlu varlık olan insandır. Ve insan bu yönüyle fiili bir vahiydir”**⁸³ Bir şey nasıl muhatap olduğu şeyin aynı olabilir? Vahyin muhatabı insan aynı zamanda vahiy olmaktadır. Vahiy kelimesinin karşılıkları içerisinde herhalde “fiili vahiy” ve diğer taksimler yoktur⁸⁴. İnsana “fiili vahiy” demenin vahiy kavramını anlamaya nasıl bir katkısı olacaktır?

Nisa 4/60'de geçen tağut kelimesi için farklı bir kullanım geçmektedir: **“ان يتحاكموا إلى الطاغوت”** ifadesi **“Birbirlerini (ilahlık rolüne soyunan) şeytani güç odaklarının hâkimiyetine çağırmakta bir sakınca görmüyorlar”**⁸⁵ şeklinde tercüme edilmiştir⁸⁶. “طاغوت” sadece ilahlık rolüne soyunmak anlamına mı gelir? Bu kelimenin kökü olan “طغى” “haddi aşmak, azmak, çoğalmak anlamlarına da gelmektedir⁸⁷. Konumuz olan “tağut” kelimesinin sözlük anlamları ise “Azgın, sapık, şeytan, kâhin, sihirbaz, put...” şeklindedir⁸⁸. Sakınca, “çekinilmesi, dikkatli olunması gereken, sakınmayı gerektiren durum” anlamındadır⁸⁹. Bu duruda **“İlahlık rolüne soyunmak”** tağutun anlamını daraltmaktadır. Zira tağut aynı zamanda toplumu ifsat eden diğer yani tanrılık iddiası taşımayan şer güçleri de ihtiva etmektedir. Zaten yazarın “Şeytani güç odaklarının” şeklindeki kaydı da buna karşılık gelmektedir. Sakınca ifadesi de irade ve ya isteme anlamını tam olarak karşılamamaktadır. “Hakeme” hükmetmek anlamındadır⁹⁰. Neden takdire gerek duyulmuştur? Kelimenin anlamı olaak ilk akla gelmesi gereken hâkimiyet mi yoksa muhakeme etmek midir? Konuyla ilgili kısmın tercümesi Emalî'da şöyledir: “...Ki o tağuta (o azgın şeytana) muhakeme olmak istiyorlar.” Açıklama da ise bunun asr-ı saadette bir muhakeme olayı üzerine nazil olduğu kayıtlıdır⁹¹. “İrade etmek” hadi, istemek kelimelerinin karşılığı diyelim, “sakınca görmemek” olabilir mi?

83 İslamoğlu, s. 45.

84 Vahyin tanımı için bkz. Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usulü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 37 vd.

85 İslamoğlu, s. 164.

86 “Tağutu tanımamaları kendilerine emr olunduğu halde, onun önünde muhakeme olmak istiyorlar.”, *Kur'an-Kerim Meali*, s. 87.

87 Sarı, s. 926.

88 Sarı, s. 926.

89 Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 1685.

90 Sarı, s. 926.

91 Elmalılı, Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, tsz., II, 1382 vd.

Şu cümle edebi akış içerisinde bir an düşünüldüğünde dikkate değerdir: **“İmam ümmetin manevi annesi, ümmet insanlığın manevi annesidir.”**⁹². Tuhaf gelebilir ama yazarın beyanına göre, insanlığın babaannesi, imamdır. Bu tür benzetmeler Kur’an’ın anlaşılmasına nasıl bir katkı sağlayacaktır?

Yazar bir taraftan bugün rahatlıkla anladığımız bazı kavramları terk ederken diğer taraftan anlaşılması kolay olmayan kavramlar önermektedir.

5. Nüzul Süreci

Nüzul Sürecine göre kelimeleri tercüme, yazarın yöntemlerinden birisidir: **“Kur’an farklı zaman ve mekânlarda farklı bağlamlarda 23 yıla yayılarak indi. Aynı kavram farklı yerlerde farklı vurgular taşıyabileceği gibi, bu süreçte anlam farklılaşmalarına da uğradı.”**⁹³.

Bir kelimenin nüzul sürecinde kazandığı anlam önemli bir tespittir. Peki, kelimenin nüzul sürecindeki anlamları nasıl tespit edilir? Surelerin nüzul zamanlarını tam olarak tespit imkânına sahip değilken⁹⁴ ayetlerin nüzul zamanı nasıl tayin edilir? Buna dayanarak kavramın veya kelimenin zamanla kazandığı anlamı nasıl tespit edilir? Bir örnek olarak Hayat Kitabı Kur’an Gereçleri Meal Tefsir isimli bu kitapta nüzul sürecine göre yazar tarafından anlamları tespit edilmiş ne kadar kelime bulunmaktadır? Yazarın nüzul zamanı konusunda kanaatinin kesin olmadığı anlaşılmaktadır.

Birkaç örnek verelim: **“Esnam, muhtemelen nüzul sürecinde ilk geçtiği yer** (Kısr: 14: 35, 6: 74, 26:71; 21:57)⁹⁵ Acaba “esnam” kelimesi zamanla hangi anlamları kazanmıştır.

Bir başka örnek de Araf Süresi 148. ayette geçen “العجل” kelimesidir. Yazarın tespitine göre bu kelimenin **“muhtemelen, Kur’an’ın iniş sürecinde ilk geçtiği yer burasıdır.”**⁹⁶ Peki, zamanla kelime hangi anlamı ya da anlamları kazanmıştır? Örneklerde yazarın “muhtemelen” kaydını kullanması dikkat çekicidir.

6. Risalet Konusu

Mealde zihni karışıklığa mahal verecek konulardan birisi de Risalet konusudur. Rasulullah (s.a.s) ile birlikte risalet sona ermiştir⁹⁷. Bahse konu

92 İslamoğlu, s. 54.

93 İslamoğlu, s. XXIV.

94 Tartışmalar için bkz. Demirci, Muhsin, “Esbab-ı Nüzul” *DİA*, İstanbul 1995, XI, 360 vd.

95 İslamoğlu, s. 289.

96 İslamoğlu, s. 290.

97 Bkz. Ahzab 33/40.

ayet meallerinden bazıları şunlardır: Fatır 35/31'de: **“Derken, bu ilahi kelamı (tebliğ işine) kullarımızdan seçtiklerimizi varis kıldık.”** anlamı verilmiştir⁹⁸. Bu ayetin açıklaması sadedinde şu izah bulunmaktadır⁹⁹. **“Bu ilahi kelamın varisleri ümmet-i Muhammed'dir. (...) Buna göre Hz. Muhammed'in vahye ilişkin sorumluluğu, onun vefatından sonra ümmetine miras kalmıştır. (...) Şu takdirde, Hz. Peygamber'in ardından risalet kesintiye uğramamış, sadece ferdi risaletten içtimai risalete geçilmiştir.”**¹⁰⁰. Risaletin bir nübüvvet anlamı bir de bir kimsenin irade beyanını diğer bir kimseye tebliğ etme anlamında fıkıh terimi.” anlamı vardır¹⁰¹. Nübüvvet ise “Allah ile insanlar arasında dünya ve ahiretle ilgili ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla yapılan elçilik görevi”dir¹⁰². Elbette mütercim in risaletle bu ikinci açıklamamızdaki risalet anlamını kastettiğini düşünemeyiz. Sonra, **“Hz. Peygamberin ardından risalet kesintiye uğramamıştır.”** ifadesi risaletten tebliğin kastedildiği kanaatini zayıflatmaktadır. Daha net bir kavram olan tebliğ, davet, irşad kelimeleri yerine hem de yaygın kullanılan anlamına muhalif sözlük anlamıyla risalet kavramının kullanılması en hafif ifadeyle zihin karışıklığına sebep olmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamberin vahye ilişki sorumluluğunu ne kadarı ümmetine miras olarak geçmiştir.

7. Mucize Kavramına Yaklaşım

Mucize, “Peygamber olduğunu ileri süren kimsenin elinden doğruluğunu kanıtlamak için Allah tarafından yaratılan harikulade olaydır”¹⁰³. “Yazarın mucize kavramına yaklaşımına eserden aldığımız bazı örnekler daha yakından müşahede imkânı verecektir:

Bakara Suresi 2/65. ayette geçen “**قردة خاسئين**” ibaresini **“Maymunlardan beter olun”**¹⁰⁴ diye tercüme etmiştir¹⁰⁵. **“Beter”** ifadesi bir takdirdir. Ayette bahsedilen konuyla ilgili 9. dipnot ise şöyledir: “...**Müfessir Alusi'nin “olunuz” ifadesini bir “emir” olarak değil de “dışlama, terk ve rahmetten mahrum etme” olarak nitelemesi anılmaya değer**”¹⁰⁶ Ya-

98 İslamoğlu, s. 867.

99 “Sonra biz, o kitabı kullarımızdan seçtiğimiz kimselere (Muhammed'in ümmetine) miras olarak verdik...”, *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 437.

100 İslamoğlu, s.

101 Aslan, Nasi, “Risalet”, *DİA*, İstanbul, 2008, XXXV, 124 vd.

102 Yavuz, Yusuf Şevki, “Nübüvvet”, *DİA*, İstanbul, 2007, XXXIII, 279 vd.

103 Bulut, Halil İbrahim, “Mucize”, *DİA*, İstanbul, 2005, XXX, 350 vd.

104 İslamoğlu, s.26.

105 “Şüphesiz siz içinizden Cumartesi yasağını çiğneyenleri bilirsiniz. Biz onlara aşağılık maymunlar olun.” Demiştik.”, *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 9.

106 İslamoğlu, s. 27.

zar maymun olma durumunun vuku bulmadığını tercümesine yansıtmuş, açıklamada sadece yâd ettiğini ifade ederek bu kanaatini net bir şekilde paylaşmamıştır. Genel kabul gören bu anlama yetinmeyerek mecaz bir anlam verdiğinin gerekçesini ortaya koymamıştır. Bu mealle filen maymun olduklarını kabul etmediğini de belirtmektedir. Elmalî'nin beyanına göre: “Bunlar zahiren ve batınen kuyruklu maymuna mı döndüler? Yoksa zahiren ve sureten insan, batınen ve manen maymun gibi mi oldular?” tartışmalıdır.

Bakara Suresi 2/259. ayette belirtilen kıssayla ilgili¹⁰⁷ yazarın açıklama şöyledir: **“Bu kıssanın, ölümden sonra dirilişe inanmayan muhatapları uyaran temsili bir kıssa olarak anlaşılması da mümkündür. (Kırş:Fi-Zilal, Seyyid Kutub) Bizce bu anlatımın bir kıssa olmaktan çok bir mesel olduğu yaklaşımı doğruya daha yakın görünmektedir. Allahu Âlem.”**¹⁰⁸ “Doğruya daha yakın” ifadesi muğlâk bir anlatımdır. Bu kanaati destekleyen şeyler nelerdir? Müellifin doğru ile yanlış hakkında tereddüdü bulunmaktadır. Mesel ve kıssa ve temsil arasında nasıl bir fark vardır. Bir mesel, ahiret ve öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr eden müşrikleri nasıl ikna edebilir? Meselden yazarın yaşanmış bir olayı kastetmediği de anlaşılmaktadır. Bu olayın yaşandığını ifade eden rivayetler bulunmaktadır¹⁰⁹. Yazarın kullandığı mesel ise: “Belli bir kaynaktan çıkmış olmakla birlikte zamanla yaygınlaşarak halka mal olan anonim özdeyiş, atasözü. (...) Sanatlı nesir türü.”dür¹¹⁰. Mesel, kıssa anlamını da taşımakla birlikte darbimesellerde geçen kıssalar, bir hususu örnekleyerek çarpıcı bir biçimde dile getirmek amacıyla genelde temsili ve farazi nitelikte bulunur; tarihi gerçeklik ifade eden birer hadise ve hikâye olmaları şart değildir. Kur'an'daki kıssalarla meseli ayıran en önemli nokta budur. Kur'an meselleri içinde her iki kategoriye giren örnekler vardır. Âdem ve İsa'nın yaratılışının temsili, Nuh, Lut ve Firavun'un eşlerinin temsilleri, tarihi gerçeklik ifade ederken çölde ateş yakan adam, sivrisinek, örümcek vb. temsiller sembolik ve farazi niteliktedir¹¹¹. Konuyla ilgili kavramlardan birisi olan kıssa ise: “Kur'an-ı Kerimde tarihi kişilerle olaylara dair yer alan haberlerdir”¹¹². Şu netice rahatlıkla ifade edilebilir: Tarihi hakikat ifade eden hadiseler mesel denilerek farazi bir konuma getirilmektedir. Bu yaklaşıma şiddetle karşı çıkmıştır¹¹³.

107 Bu kıssada harap olmuş bir şehre uğrayan bir adamın “Allah, burayı ölümden sonra nasıl diriltecek?” merakı üzerine 100 sene öldükten sonra diriltilecek adama gösterilmesi anlatılmaktadır. Bkz. *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 42.

108 İslamoğlu, s. 89.

109 Elmalî, II, 880 vd.

110 Durmuş, İsmail, “Mesel”, *DİA*, XXIX, 293 vd.

111 Şengül, İdris, “Kıssa”, *DİA*, XXV, 498 vd.

112 Şengül, XXV, 498 vd.,

113 Tartışmalar için bkz. Cerrahoğlu, s. 171 vd.

Yazarın bu konudaki yaklaşımına bir misal de şu paragraftan anlaşıl-
maktadır: “El-Menar sahibi bu ayetin tefsirinde şöyle der: “Ben de di-
yorum ki: “Bu tabirle elemtera ile başlayan kıssaların ille de yaşanmış
olması şart değildir. Aksine bu kıssalar temsili de olabilir.”¹¹⁴ Dipnot da
bitmekte lakin yazarın kanaati anlaşılmamaktadır. Şimdi bu kıssalar yaşan-
mış mıdır? Yazar bu konuda ne düşünmektedir?

Mervem suresinde Hz. İsa'nın beşikte konuşmasıyla ilgili 29. ayet:
“من كان في المهدي صيبا كيف نكلم”¹¹⁵, “Biz daha dünkü bir beşik bebesiyle na-
sıl muhatap oluruz.”¹¹⁵. Şeklinde tercüme edilmiştir¹¹⁶. Acaba Mushaf'taki
lafızlar bu anlama imkân vermekte midir? Konuşma çağındaki biriyle muha-
tap olma henüz beşikte bulunan yeni doğmuş birine göre daha kolay olmalı-
dır. Bu bakımdan Hz. Meryem ile muhatap olanların şaşkınlığını tercümeyle
göre anlamak mümkün değildir. Cümledeki beşik, harf-i cer ve cümlenin
esas fiilinin muzari sıgasında olması “daha dün” anlamından öte “hemen
şimdi, şu andaki bir durum”a işaret etse gerekir. Bu farklı anlama bizi götü-
ren “كيف” edatına verilen şaşkınlık anlamı mı yoksa muhatap almamayı ifa-
de eden anlamın mı uygun olduğudur. Sonra bir kelimenin anlamını verir-
ken cümle onu belirler. Bir cümlenin anlamını verirken de önceki ve sonraki
cümleler onu nispeten sınırlar, anlamın netleşmesine yardımcı olur. Burada
daha önceki ayetlerde geçen ibareler bu anlamı vermeye mahal bırakma-
maktadır. Meal öncesi de dikkate alındığında şöyledir: “Kucağında çocuğu
ile halkının yanına geldi. Onlar şöyle dediler: “Ey Meryem! Çok çirkin bir
şey yaptın!” Ey Harun'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir kimse değildi.
Annen iffetsiz değildi. Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuşsun diye) ona
işaret etti. “Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?” dediler.”¹¹⁷ “Kucağında
çocuğu” ifadesi doğumun üstünden fazla geçmeden yapıldığı anlaşılan sıcağı
sıcağına bir tartışmayı, ayrıca “beşik” doğum sonrasını birebir gözümüzün
önüne getirmektedir. Bunlara rağmen kelimelerine rağmen yaşlı başlı bir
adamla konuşmaya “daha dün çocuktu o!” diye tenezzül etmeyen Yahudi
âlimlerini aksine mütekebbir hale getiren gerekçe önemli olmalıdır. O ka-
dar önemlidir ki bu mealde önce nice âlim, edip ve müelliflerin dikkatini
çekmemiştir¹¹⁸.

114 İslamoğlu, s. 84.

115 İslamoğlu, s. 583.

116 “Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuşsun diye) ona işaret etti. “Beşikteki bir bebek-
le nasıl konuşuruz?” dediler.”, *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 306.

117 *Kur'an-ı Kerim Meali*, Meryem 19/27–28, s. 306.

118 Bu ayetlere Esed'in verdiği anlamlar şöyleydi: “Bunun üzerine (Meryem) çocuğu işa-
ret etti. “Daha beşikteki bir çocukla biz nasıl konuşabiliriz ki!” diye çıktılar. (Fakat
çocuk:) “Bakın!” dedi, “Allah'ın kuluyum ben O bana ilahi mesaj bahsetti ve beni

Bir başka örnek ise Hz. İbrahim ve kuşlardır¹¹⁹. Burada Hz. İbrahim'in kuşları kesmediği, kendisine alıştırdığı kanaati ortaya konulmaktadır¹²⁰. Hz. İbrahim'in kuşları kendisine alıştırmayı bir mucize olarak anlaşılacaksa dört kuşu alıştırıp sonra dört farklı tepeden çağırduğunda sahiplerine geri gelmesi olağanüstü bir şey olamaz. Bu da hayvanlarla ilgilenen herkesin yapabileceği bir şeydir. Kuşları kendine alıştırma işini Peygamber olmayan kişiler de yapabilir. Dolayısıyla Hz. İbrahim'in sorusuna verilen cevabın mucize olma gibi bir özelliği kalmamış olur. Metinde geçen kelimeler bu şekilde bir anlam vermeye uygun mudur? Mucize yaklaşımıyla ilgili yazarın "**Mucizeler hakkında Allah "Bir alt yasanı bir üst yasasıyla aşmıştır. Zira Allah koyduğu yasaların mahkûmu değil hâkimidir."**¹²¹ Açıklamasını verdiği meallerle birlikte düşündüğümüzde, yasaların aşılmasının, değiştirilmesinin söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. En azından bizim seçtiğimiz örneklerde... Her şey olağan bir şekilde seyretmektedir.

8. Fikhî Âyetler

Bakara, 2/106 ayeti nesih konusunda¹²² delil getirilen, delaleti de aynı zamanda tartışılan bir ayettir¹²³. Buna İslamoğlu şöyle meal vermiştir: "**Biz yerine yenisini ya da daha hayırlısını getirmeden bir mesajı unutturmayız ya da yürürlükten kaldırmayız: Bilmez misin ki Allah her şeye kadir-**

peygamber yaptı,..." Bu 30. ayetin açıklaması ise şöyleydi: "Kur'an her ne kadar, 3: 46'da, Hz. İsa'nın "(daha) beşikte (iken) insanlarla konuştuğu'nu yani, daha erken çocukluk çağlarında hikmetle donatıldığını- ifade ediyor ise de, 30- 32. Ayetler, gelecekte gerçekleşecek bir şeyi ifade için, tekid amacıyla geçmiş zaman kipini kullanarak olacak şeylerin tasavvurunun sağlayan bir mecaz özelliği gösterir gibidir". Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, İşaret Yay., İstanbul, 1996, II, 613. Burada farklı okumanın ilham kaynağını, fakat onu da kendisine mal etmenin inceliğini keşfettiğim hissine kapıldım. Esed, beşikte konuşan İsa kanaatinin dışına çıkmamış, vahiy ve kitap mevzuunda ise yanili, fakatlı cümle kurmuştu. Esed cümlesini "mecaz özelliği gösterir gibidir." diye ihtiyatla bitirmişti.

119 "Hani İbrahim, "Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster" demişti. (Allah ona) "inanmıyor musun? Deyince, "Hayır (inandım) ancak kalbimin tatmin olması için" demişti. "Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.", *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 43. Bakara 2/ 260.

120 İslamoğlu, s. 90.

121 İslamoğlu, s. 629.

122 Nesih: "Şer'i bir hükmün daha sonra gelen şer'i bir delille kaldırılması."dır. Koca, Ferhat, "Nesih", *DİA*, XXXII, 579 vd.

123 "Biz herhangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturur (ya da ertelersenek), yerine daha hayırlısını veya mislini getiririz. Allah'ın gücünün her şeye hakkıyla yettiğini bilmez misin?", *Kur'an-Kerim Meali*, s.16.

dir." Ayetin mucize anlamı¹²⁴ da hatırlatılarak metne "...**Bir mucizeyi unutturmayız**" karşılığı da vermektedir. Bir cümlede bir kelimenin birbirinden farklı anlamları kastedilmiş midir? Bu bir usul meselesidir. Anlamın sıhhati ve netliği için birinin tercihi gereklidir. Bu "mucize" anlamı vermekle nesh kelimesi mucize yenilemek değiştirmek, daha hayırlı mucize anlamlarına gelmektedir. Yazar bu anlamı verirken, tabir caizse mucizeleri, derecelendirirken gerekçesini izah etmemektedir. Yine bu ayetin nesh (neshin tanımını ve kendisinin hangi anlamda kullandığını ifade etmiş mi hatırlamıyorum) delil olamayacağını Razi'den sayfa, cilt ve kitap göstermeden nakleder. Kanaatine göre ise bu ayet Kur'an'dan önceki mesajların neshi ile ilgilidir¹²⁵. O zaman burada Kelamullah kastedilmişse ayete "**yeni**" veya "**daha hayırlı**" anlamlarını vermek ne kadar uygun olur?

Bakara, 2/184 ayeti¹²⁶ oruçla alakalıdır. Yazarın meali şöyledir: "**Sayı-lı günlerde... Sizden kim hasta ya da yolcu olursa, tutmadığının sayısı kadar diğer günlerde (oruç tutar) ve (bunlar arasından) ona gücü yetenler üzerine, bir yoksulu doyuracak fidye gerekir; Kim daha fazla hayır işlerse kendisi için daha yararlı olur, ama –eğer bilerseniz- oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.**"¹²⁷ Yazar bazı rivayetlerde ayetin (bir cümlesinin) nesh ile ilgili olduğunu kaydeder ve ekler: "**klasik nesh teorisinin bu ayete ilişkin yaklaşımını rahatlıkla göz ardı edebiliriz.**" Oysa "gerekçe" kaydını taşıyan bir eser böyle yıllar almış, yerleşmiş, pratik uygulamalar taşıyan bir ayet hakkında varsa nesh rivayeti hem de mahiyetini ortaya koymadan göz ardı etmemelidir. Bu açıklamada yazar "**يطيقونه**" kelimesine "**bir la**" kelimesi takdir edilerek kelimeye "**gücü yetmeyenler**" şeklinde olumsuz anlam verildiğini kaydeder¹²⁸. Sonra fidye konusundaki değerlendirmeye geçer: "**Ayette emredilen fidye gücü yeten üzerinedir. Fakat burada "gücü yetenler" kimlerdir veya "neye gücü yetenler"? Zamir'in orucu göstermesi uzağı göstermesidir ki, bunun için karine gereklidir. Buradaki zamir hemen öncesindeki cümleyi gösterir. Bu durumda mana "kaza etmeye gücü yetenler üzerine bir yoksulu doyuracak fidye gerekir" olur. Burada**

124 "Peygamberlerin hak olduğunu isbat edici mahiyette olan mucizelere de ayet denilebilir." Cerrahoğlu, s. 55.

125 İslamoğlu, s. 41.

126 "Oruç sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta, ya da yolculukta olursa, utamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir. Bununla birlikte, gönülden kim bir iyilik yaparsa (fidye fazla erirse) o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.", *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 27.

127 İslamoğlu, s. 64.

128 İslamoğlu, s. 65. Örnek için bkz. *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 27.

mukadder sual şu olur: “kazası olanlar, kaza ile beraber bir de fidye mi verecekler, yoksa kaza orucu yerine mi fidye verecekler?” “يطيقونه” kelimesinin konuşlandırıldığı yer bu iki anlama da açıktır. Ayetin devamı iki manayı da desteklemektedir...” Sonra hayır kelimesinin anlamına geçer: “bu hayır ya “daha fazla yoksulu doyurma” veya “bir yoksulu daha fazla doyurmaz.”¹²⁹ Doyurmanın sınırı bellidir örfte. Herhalde daha fazla doyurma arkasından sağlık sorunlarını da getirecektir. İsrافی da. Birden çok insanın ihtiyacını gidermekle bir insanı tıka basa doyurmak hayır bakımından aynı olmamalıdır. Yazar farklı anlamları sıralamakta bir tercihte bulunmamaktadır. Burada tercih veya netice önemlidir. İlk anlamı tercih edildiğinde oruç kazasına fidye ilave edilecektir. Bu da uygulamaya farklı bir yaklaşım getirecektir.

İslam Hukuku hakkında tartışmalı konulardan birisi çok evliliklerdir. Konuya işaret eden ayetlerden birisi Nisa 4/3. Ayetidir: “**Ve eğer yetimlere, adil davranmamaktan korkuyorsanız, o zaman, size helal olan diğer kadınlardan biriyle evlenin, hatta ikisi, üçü ve dördüyle...**” Bunun açıklamasında “...bu ayet, dul ve yetim kadın ve kızların mağduriyetini gidermek için, olağanüstü durumlarda birden fazla evliliğe cevaz vermiş, hatta teşvik etmiştir...”¹³⁰ Denilmektedir. Bu ayetin lafızlarından çok evliliğe mağduriyetleri gidermek amacıyla cevaz verildiği anlamı nasıl çıkarılmaktadır? Yine dul ve yetim kadın ya da dul ve yetim kız nasıl olur? Çok evliliğin cevaz ve hatta teşvik sebebi olan (teşvik emir anlamında mı?) “olağanüstü durum” nedir, nasıl belirlenir? Dul ve yetim kızların mağduriyetleri neden kaynaklanmaktadır? Görüldüğü gibi açıklama birçok soruyu gündeme getirmektedir.

Rasulullah kölelik kurumunu ortadan kaldırmak üzere tedbirler almış, ıslah edici pratik uygulamalar faaliyete koymuştur. Konuyla ilgili ayetlerden birisi Nisa 4/2’dir¹³¹. Anlamı şöyledir: “**VE BİR mü’min başka bir mü’mini asla öldürmez; hataen olursa o başka. Bir mü’mini hata ile öldüren kişi ise, mü’min birini özgürlüğe kavuşturur ve maktulün yakınlarına diyet öder; eğer onlar diyeti bağışlarsa, o başka...**”¹³². Burada geçen “رقبة” ifadesi tercümede kaydedilmemiştir. Kölenin sıfatıdır. Özgürlüğüne kavuşturulan köle “mümin köle” olmalıdır. Yoksa özgür birisi nasıl, özgürlüğüne kavuşturulur.

129 İslamoğlu, s. 65.

130 İslamoğlu, s. 145.

131 “Bir mü’minin bir mü’mini öldürmesi olacak şey değildir. Ancak yanlışlıkla olması başka. Kim bir mü’mini yanlışlıkla öldürürse, bir mü’min köleyi azad etmesi ve bağışlamadıkları sürece ailesine diyet ödemesi gerekir...”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 92.

132 İslamoğlu, s. 171.

Maide suresinin 5/6. ayeti abdest ile ilgilidir¹³³: **“SİZ ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzünüzü, ellerinizi ve dirseklere kadar kollarınızı yıkayın ve ıslak) ellerinizle başınızı meshedin ve bileklere kadar ayaklarınızı da (yıkayın ya da meshedin)...”**¹³⁴ Görüldüğü gibi İslamoğlu bu konudaki farklı iki kanaati eş değerde bulduğunu hissettirecek tercümeyle de metne almıştır. Bunu ayetin açıklamasında da belirtmektedir¹³⁵. Kanaati hangisidir? Ayet aynı anda iki farklı anlam vermeye müsait midir? Abdestte ayakların yıkanması ile ilgili hadislerle ilgili zabt, kat’ilik, sıhhat vs. kanaati nedir? Konuyla ilgili Elmalı: “Cumhuri fukaha ve müfessirin ise “ayaklarda abdestin farzı yıkamak” olduğunu beyan etmişlerdir. (...) Hâsılı ayaklar hakkında yıkamak emri muhkem, mesih emri mücmeldir ve sünneti seniyye ile beyan olunmuştur.” der¹³⁶. Üstelik konu, ülkemizdeki genel tatbikata da muhalif olması sebebiyle de gerekçeye daha bir önem kazanmaktadır.

Maide 5/33 ayetine¹³⁷ şu şekilde meal verilmiştir: **“Allah’a ve Rasulü’ne karşı savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuğu yaymaya çalışanların öldürülmeleri ya da asılmaları veya muhalefetlerinden dolayı ellerinin ve ayaklarının kesilmesi yahut buldukları yerden sürülmeleri, sadece (adil) bir karşılıktan ibarettir...”**. Açıklama şu şekildedir: **“Muhalefetlerinden dolayı” diye çevirdiğimiz min hıfâfın için muhtemel nüzul sürecinde ilk geçtiği yer olan A’raf 7/124’ün ilgili notuna bakınız.**¹³⁸ Şunu kaydedelim. İlgili yerde bu uygulamayı yapan fıravundur. Hz. Musa’ya iman eden sihirbazları bu şekilde cezalandırmaktadır. Öncelikle iki olay, iki dönem, iki sebep arasında fark vardır. Atıf isabetli görünmemektedir. Yazara göre, **“Bu cümle bir ‘inşa’ cümlesi değil bir ‘ihbar’ cümlesidir ve dolayısıyla Kur’an el ve ayakların çaprazlama kesilmesi gibi bir cezayı emretmemekte, sadece nakletmektedir. Bundan öte, Allah Rasulü’nün hiçbir muhalife böylesi bir ceza uygulamadığı da tarihi bir gerçektir.**¹³⁹ Peki, Rabbimiz “ihbar” şeklinde bir emir vermiyorsa; Burada bahsi geçen ve

133 “Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve başınızı da mesh edip her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın...” *Kur’an-ı Kerim Mealî*, s. 106.

134 İslamoğlu, s.192.

135 İslamoğlu, s. 192.

136 Elmalı, III, 1584 vd.

137 “Allah’a ve resulüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; öldürülme-leri yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azab vardır.”, Komisyon, *Kur’an-ı Kerim Mealî*, s. 112.

138 İslamoğlu, s. 197.

139 İslamoğlu, s. 197.

adil olan ceza nerede, ne zaman, kime uygulanmıştır? İlgili yere baktığımızda orada “**bkz. Esed**” şeklinde kaynak gösterilmektedir¹⁴⁰. Mütercimim bu meali tercihte Esed’den istifade ettiği bellidir. Fakat Esed’in gerekçelerine atıf yapılmaması anlamı zayıflatmaktadır¹⁴¹.

Yazarın bu konu hakkında bazı eksik bilgileri bulunmaktadır. Yazar, Allah Rasulü’nün ayette açıklandığı şekildeki bir cezayı uygulamadığını iddia etmektedir¹⁴². Rasulullah’ın bu cezayı Ureyne’lilere, Harre mevkiinde bir kıssas olarak uyguladığına dair rivayetler bulunmaktadır. Yani olay tarihi olarak uygulandığına dair rivayetler bulunmaktadır¹⁴³.

Hüküm bildiren ayetlerden birisi de Maide, 5/38. Ayettir: “**İmdi, işledikleri suça karşılık Allah’tan ibret-i âlem bir müeyyide olarak hırsızlık yapan erkek ve hırsızlık yapan kadının ellerini kesin. Zira Allah her işinde mükemmeldir, her hükmünde tam isabet sahibidir.**”¹⁴⁴ Konuyla ilgili bir açıklama bulunmaktadır. Bu suça verilecek cezanın mahiyeti, suçun şartları, günümüzde velev ki uygulanmak istenilse nasıl bir durumla karşılaşılır. Bu sorulara cevap bulmak ümidiyle okuduğumuz açıklamada özetle şu bilgiler vardır: El kesme cezası Kur’an’ın ihdas ettiği bir ceza değildir. Rasulullah bu cezayı alabildiğine sınırlamıştır (mesela nasıl?). Seferde cezayı uygulamamıştır. El kesme cezası uygulanırken hassas davranılmıştır (Hala cezanın mahiyetini açıklanmadı.). Arkasından İslam’ın ceza siyasetine geçilir. Konu el kesme cezasından böylece uzaklaştırılır. Konuyla ilgili içki cezasının uygulanmasıyla ilgili bir örnek verilir ve değerlendirme yapılır¹⁴⁵. Oysa konu hırsızlıktır ve bu konuda yapılacak açıklama daha uygun olacaktır. Konuyla ilgili Muvatta dışında her hangi bir fıkıh kitabı kaynak gösterilmemektedir. Ayrıca “gerekçe” kaydın rağmen yazarın tercihi, açıklaması ve bu cezanın bugün nelere karşılık geldiği konusunda bir kanaat edinmek mümkün değildir¹⁴⁶.

140 İslamoğlu, s. 285.

141 bkz. Esed, *Kur’an Mesajı*, I, 195. Bu ayet için bir meal şu açıklamayı yapmaktadır: “Ayet-i Kerime’de “Allah’a ve Resulüne karşı savaş ve yeryüzünde bozgunculuk” şeklinde ifade edilen suç, terör, yol kesme, kan dökme, eşkıyalık, yağmalama, masum insanları öldürme gibi toplumun huzur ve sükûnu bozmaya yönelik eylemlerdir.”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 112.

142 İslamoğlu, s. 197.

143 Buhari, Cihad ve Siyer, 147; Müslim, Kasame, 9,14. Konuyla ilgili tartışmalar için bkz. Halis Demir, *Devlet Gücünün Sınırlandırılması*, İz Yayıncılık, İstanbul 2004; s. 238 vd.

144 İslamoğlu, s. 198-199.

145 İslamoğlu, s. 199.

146 Bu başlık içerisindeki örnekler *Hayat Kitabı Kur’an Gereğeli Meal Tefsir* kitabının Ağustos 2008 2. baskısı dikkate alınarak verilmiştir.

9. Kitabın Kaynak Verme Sistemi

Kitabın kaynak verme sistemi sayılı birkaç istisna dışında genel temayüle uymamaktadır: Genel temayüle uygun fakat istisna örneklerden birkaçı şu kaynaklardır: Yahudileşme Temayülü, İstanbul-1995: Üç Muhammed, İstanbul, s. 43-63¹⁴⁷ (Bkz. El-Muvafakat III, 335)¹⁴⁸.

Bir başka örnek şudur: **“Cibril (Cebrail) Peygamberlere vahiy getiren melektir. Yahudi ve Hristiyan kaynaklarında Gabriel sözcüğüyle ifade edilir.”**¹⁴⁹ Bu bilginin hangi kaynakta geçtiği belli değildir.

Kaynak verirken hassasiyet gösterilmeyen bilgilere de rastlanmaktadır: **“Hz. İsa'nın tüm insanlığı yaratma ve yaşatan anlamına kullandığı “Babam” mecazını Pavlus Hıristiyanlığı'nın hakikate taşınması ve İsa'yı “Allah'ın oğlu ilan etmesi...”**¹⁵⁰

Şu örnekler ise bir ders notunu hatırlatmaktadır: **Nkl: Razi**¹⁵¹, **Krş: Zemaşeri**¹⁵². İktibasları kaynağından araştırmak isteyen okuyucu, cilt ve sayfa numaraları verilmediği için bu bilgileri mukayese imkânına sahip olamayacaktır.

10. Kaynaklardan Nakledilen Bilgilerin Değerlendirilmemesi

Meal'de çoğu yerde kaynaklardan nakledilen bilgiler değerlendirilmemektedir.

Bakara Suresi 2/275. Ayetin açıklaması mahiyetindeki şu cümleler buna bir örnektir: **“Hz. Ömer şöyle der: “En son vahyedilen ayetler riba konusundaydı, fakat Rasulullah, bu ayetlerin anlamını bize tam açıkla(ya)madan irtihal etti.” (İbn Hanbel). Fakat muhteva açısından Maide 3 son inen ayet sıfatını daha çok hak etmektedir.”**¹⁵³ Acaba son inen ayet hangisidir? Yazar Hz. Ömer'e nispet edilen bilgiyi niçin muteber bulmamıştır? Rasulullah Faiz konusuyla ilgili ayeti açıklamadan vefat etmişse, tebliğ görevi noksan kalmış olmaz mı?

Şu cümle de başka bir örnektir: **“İbn Abbas'ın yukarıdaki açıklamasını doğru kabul edersek...”**¹⁵⁴ Bu cümle ne anlama gelmektedir? Yine soralım: Yazanın bu tereddüdü nereden kaynaklanmaktadır Bir gerekçesi var mıdır?

147 İslamoğlu, s. 52.

148 İslamoğlu, s. 69.

149 İslamoğlu, s. 37.

150 İslamoğlu, s. 121.

151 İslamoğlu, s. 66.

152 İslamoğlu, s. 69.

153 İslamoğlu, s. 98.

154 İslamoğlu, s. 270.

11. Hurûf-ı Mukattaa Konusu

Hurûf-ı Mukattaa, Kur'an'da yirmi dokuz surenin başında yer alan ve isimleriyle telaffuz edilen harflerin ortak adıdır¹⁵⁵. "Bütün âlimler bu kesikli harflerin müteşabihattan olduğunda ittifak halindedirler"¹⁵⁶.

Huruf-ı mukattaa konusu da yazarın üzerinde durduğunu ifade ettiği konulardandır. "Mealde Takip Edilen Usul" başlığı altında yazar şu cümleleri yazmıştır. "**Kur'an'da Hatib'ten kaynaklanan mutlak müteşabih yoktur, müteşabih olanlar hitaptan ve muhataptan kaynaklananlardır düsturunu ilke edindik. Zira ağzını açan anlaşılmayı ister ve kimse anlaşılmamak için konuşmaz. Hele Allah hiç konuşmaz. Bazı surelerin başında gelen mukattaa harflerini de bu kuraldan istisna etmedik.**"¹⁵⁷ Buradan anlaşılan Mukattaa harflerinin tercüme edilebileceğidir. Bir Huruf-ı Mukattaa örneğine verilen anlama bakalım: "**Al-i İmran, 1: "Elif-Lam- Mim": "Manası konusunda sözün tükenmeyeceği bu harfleri, Hz. Peygamber'in aldığı vahyi tek bir harfini dahi zayi etmeden ilettiğinin lâfzî şahididir.**"¹⁵⁸ Bu harfler üzerinde duran bir kişi hangi yöntemle bitmez tükenmez mana deryasına dalacaktır? "Sakit'e bir söz isnad olunmaz."¹⁵⁹. Kaidesine binaen bu harfler hangi isnatları kabul edecektir? Yazar "**bitmez tükenmez**"¹⁶⁰ sözlerden birkaçını olsun bize sunmamaktadır. Yorumun bir sınırının olmaması, eğer makul kabul edilirse, insanların güç yetiremeyecekleri şeylerle sorumlu tutulmaları anlamına gelmez mi? Yine sınırsız yorum Kur'an için söz konusu olabilir mi?

12. Sembolizm Konusu

Seçtiğimiz örnek Hacc Suresi 22/19–23. ayetleridir: "**Birbirlerine karşıt konumlarda bulunan bu iki taraf, rableri konusunda hep çatışa gelmişlerdir. Onlardan inkârda direnenlere, ateşten elbiseler biçilecek; başlarının üzerinden yakıp kavuran bir (gam) boca edilecek. Bununla, onların içlerinde olan her şey ve deriler eriyip akacak ve onları bağlamak için demirden boyunduruklar olacak; gam ve kederden (bunalıp) da ne zaman oradan çıkmak isteseler, hemen oraya geri döndürülecekler ve (onlara şöyle denilecek): "Yakıp kavurucu azabı tadın bakalım."**"

155 Duman, M. Zeki, Altundağ, Mustafa, , "Hurûf-ı Mukattaa", *DİA*, XVIII, s. 401 vd.

156 Cerrahoğlu, s.134.

157 İslamoğlu, s. XXI.

158 İslamoğlu, 1. dipnot, s. 105.

159 Berki, Ali Himmet, *Mecelle*, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1982; 6. md.

160 Benzeri ifadeler için bkz. İslamoğlu, s.1156.

161 İslamoğlu, s. 643.

Buna karşın Allah iman eden ve imanı ile uyumlu davranış sergileyenleri zemininden ırmaklar çağıldayan cennetlere yerleştirecek, orada onlar altın künye ve bilezikler takınıp incilerle bezenecekler: dahası orada sınırsız bir özgürlük üniforması taşıyacaklar.¹⁶¹ Şeklinde tercüme edilmişlerdir¹⁶². Burada müşahhas bir şey olan “hamim” gam ve keder olarak tercüme edilmiş, yine “ipek elbiseler”, “**sınırsız bir özgürlük üniforması**” şeklinde sıra dışı ve dikkat çekecek bir kelime grubuyla karşılanmıştır. Kelimelerin kullanımında rahatlığın sonucu müminler cennette üniforma giymek durumuna düşmektedirler. Oysa üniforma giymek insanların özgürlüklerini çoğu zaman sınırlandıran, onları tek tip hale getiren bir uygulamadır. Bu anlama göre adeta cennet bazıları için çekilmez hale gelecektir. Mealde görüldüğü gibi yazar sembolizmi mealine yansıtmaktadır. Peki, bu yorumlar nerede duracaktır, ölçü nedir? Pekâlâ, birisi de çıkıp aynı yaklaşımla “cennet ve cehennem birer semboldür.” diyebilir! Göz ardı edilmemesi gereken bir başka husus ise şudur: “Kelamda asl olan mana-yı hakikidir.”¹⁶³ ve “Ma'nay-ı hakiki mütaazzir oldukta mecaza gidilir.”¹⁶⁴ Buna göre Cennet ve cehennem anlatıldığı ayetlerdeki kelimelere yazarın hakiki manalarını vermediğini hissettirecek serbest bir tercüme şekli denemesi doğru olmamaktadır. Makul bir gerekçesi olması gerekmektedir.

13. Argo İfadeler

Kitapta argo ifadeler bulunmaktadır. Bu konuda birkaç örnek verelim:

Enfal 8/46: “ولا تنازعوا” **“Birbirinizle didişmeyin”**¹⁶⁵ anlamı verilmiştir¹⁶⁶. “Didişmek” el veya sözle birbirini hırpalamak, anlamındadır¹⁶⁷. “تزع” ise “biriyle çekişip münakaşa, kavga etmek; “تنازع” ise, ihtilaf edip birbirine düşmek” anlamındadır¹⁶⁸. Bu anlamlara göre çekişmeyi veya kavga etmeyin didişmekten daha genel anlamlar olduğu için tercih edilebilirdi.

162 “İşte iki hasım taraf ki, Rableri hakkında tartışmaya girişmişlerdir. Bunlardan inkâr edenler için ateşten giysiler biçilmiştir. Başlarının üstünden de kaynar su dökülür. Onunla, karınlarının içindekiler ve derileri eritilir. Onlar için bir de demirden topuzlar vardır. Her ne zaman cehennemden, o ıstıraptan çıkmak isteseler, oraya geri döndürülürler ve onlara, “Tadın yangın azabını” denilir. Şüphesiz Allah, iman edip Salih ameller işleyenleri içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacak, orada altından bileziklerle, incilerle süsleneceklerdir. Oradaki giysileri ise ipektir.”, *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 333.

163 Berki, *Mecelle*, 12. md.

164 Berki, *Mecelle*, 61. md.

165 İslamoğlu, s. 319.

166 “...birbirinizle çekişmeyin.”, *Kur'an-ı Kerim Meali*, s. 183.

167 Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, s. 521.

168 Sarı, s. 1502–1503.

Araf 7/79: “وقال **“mırıldanmıştı”**”¹⁶⁹ Oysa kelimenin anlamı “dedi” şeklindedir¹⁷⁰. “Mırıldanmak” ise “alçak sesle kendi kendine bir şeyler söylemek, ancak yanındakinin duyacağı biçimde konuşmak¹⁷¹ Yavaş ve anlaşılmaz bir sesle kendi kendine söylenmek, memnuniyetsizliğini ifade edecek tarzda söylenmektir¹⁷². Burada Hz. Salih’in kendi kendine söylendiğini hissettiren bir durum bulunduğu için söylenmek daha uygun olurdu.

Bakara 2/51: “اتخذتم”, **“Peydahlamıştı”**¹⁷³ şeklinde tercüme edilmiştir¹⁷⁴. Mecaz anlamı ise meydana getirmek, istenmeyen ve uygun olmayan şeyler edinmek¹⁷⁵ argoda, kadının gayrimeşru çocuk doğurması anlamındadır¹⁷⁶.

Kelimenin kökünü göstermek adına verilen bazı bilgiler de aynı şekilde değerlendirilebilir. Bir örnek verelim: “Erkek deveye, erkekliği halata benzediği için cemel denildiği...”¹⁷⁷ Bu bilgiler okuyucuya ne kazandıracaktır?

Yazarın bazı cümleleri konuyu bir daha düşünmeyi gerektirmektedir: Maide 5/47 mealen: “... **Zira her kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar fasıkların ta kendileridir.**”: **“Zımnem: “Herkes inandığı değerlere uygun yaşasın ve o değerlerle yargılsın.”**¹⁷⁸ Şeklindedir¹⁷⁹. Yazarın verdiği bu anlama göre herkesin inandığı değerlere göre yaşaması Kur’an-ı Kerim tarafından tasvip edilmekte midir? Ehl-i Kitap birisi kendi değerlerine göre yaşaması halinde bu değerlerden mi hesaba çekilecektir? Kur’an bunu bize zımnem emretmektedir denilebilir mi?

Enfal suresi 8/48. ayette şeytanın: “Ben Allah’tan korkarım.” cümlesini şu şekilde açıklamaktadır¹⁸⁰: **“Allah’tan korkmayan insanlara yaklaşırken Şeytan da besmele çekiyo olsa gerektir.”**¹⁸¹. Neden şeytan besmele çeker?

169 İslamoğlu, s. 276.

170 “Artık, Salih onlardan yüz çevirdi ve “And olsun, ben size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size nasihatte bulundum. Fakat size nasihat edenleri sevmiyorsunuz” dedi.”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 159.

171 Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, s. 1390.

172 Doğan, s. 914.

173 İslamoğlu, s. 229.

174 “ Hani biz Musa ile kırk gece için sözleşmiştik. Sizler ise onun ardından (kendinize) zulmederek bir buzağıyı tanı edinmişsiniz.”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 51.

175 Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, s. 1602.

176 Doğan, s. 1075.

177 İslamoğlu, s. 270.

178 İslamoğlu, s. 2. dipnot; s. 202.

179 “İncil ehli Allah’ın onda indirdiği ile hükmetsin. Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyenler, fasıkların ta kendileridir.”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s.115.

180 “..Ben Allah’tan korkarım...”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, s. 182.

181 İslamoğlu, s. 320.

Yunus suresi 10/7. ayetin açıklaması olan dipnotta **“Bu ibare, “yeryüzünde halife” olan insanın eşref-i mahlûkat olma iddiasını destekler gibi görünmektedir.”**¹⁸². Eşref-i mahlûkat olmak insanın iddiası değildir. İnsanı en güzel bir şekilde yarattığını¹⁸³, onun yeryüzünün halifesi olacağını¹⁸⁴ beyan eden Allah celle celalüh'tür.

14. “Hayat Kitabı Kur'an Gerekeçeli Meal Tefsir” Kitabının Muhatabı Kim?

Bu sorunun cevabını İslamoğlu şu şekilde vermektedir: **“Metnin imkânlarını nasıl en az zayıyla modern muhataba taşırız kaygısını, hangi tercüme yöntemi kaygısından öncelikli addettik.”**¹⁸⁵ Modern muhatap ne anlamda kullanılmıştır? Günümüz bilimlerini haiz, dini öğrenme çabası taşıyan, klasik dini ilimlere vakıf, Kur'an çalışmalarına aşına, heyecanlı fakat dini ilimlerde fazla bir birikimi olmayan... Acaba hangisi?

Kitapta kullanılan nesih, atıf, edat, fil kalıpları, cümle irapları ve kıraat farklılıklarının anlama getirdiği zenginlikler vb. konulara bakılırsa muhatapların İslami ilimler konusunda belli aşinalıkları bulunmaktadır. Bakara 2/84. dipnottaki şu: **“Klasik nesh teorisinin bu ayete ilişkin yaklaşımını rahatlıkla göz ardı edebiliriz.”**¹⁸⁶ İfadeye göre okuyucunun klasik nesh teorisini bildiğinin farz edildiği anlaşılmaktadır. Oysa kitap boyunca nesih benzeri kavramların tercüme edilmesi vb. izahlardan İslami ilimler konusunda bilgili bu kişilerin öncelikle muhatap alınmadığı düşünülebilir. Bu durumda Kur'an ilimleri konusunda temel bilgilere sahip olmayan okuyucunun bu mealden istifadesi azalacaktır.

Seçtiğimiz bazı örnekler ise Kur'an meali okuyabilmek için iyi bir genel kültür, hatta çeşitli bilimlerin kavramlarına aşına olmak gerektiğini göstermektedir: **“Güdülerini kontrol altına alması”**¹⁸⁷, **“yoksul-varsıl”**¹⁸⁸, **“dişil form”**¹⁸⁹, **“ana bellek”** “ام الكتاب”ın karşılığı olarak¹⁹⁰, **“net-brüt”**

182 İslamoğlu, 6. dipnot, s. 399.

183 “Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.”, *Kur'an-Kerim Meali*, Tin 95/4, s. 596.

184 “Hani Rabbin meleklerle, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım” demişti...”, *Kur'an-Kerim Meali*, Bakara 2/30.

185 İslamoğlu, s. XXV.

186 İslamoğlu, s. 64.

187 İslamoğlu, s. 583.

188 İslamoğlu, s. 563.

189 İslamoğlu, s. 563.

190 İslamoğlu, s. 299.

“ولارطب ولايابس”in karşılığı olarak¹⁹¹, Nar holografik bir meyvedir¹⁹², “Kur’an bu çağrışı “veri, data ve malumat sahibi olmak için değil, “dinde tefekkuh sahibi olmak için” yapmaktadır.”¹⁹³, “Miladi 7. Asrın akışkanlar dinamiği”¹⁹⁴, “güdüsel bilgi dağarcığı”¹⁹⁵, “Dua kulun Allah karşısında klas duruşudur.”¹⁹⁶, “İslam aklının koordinatlarından biri...”¹⁹⁷, “katma değer”¹⁹⁸, “peygamberlik kurumu”¹⁹⁹, “dişil nesne”²⁰⁰, “konsantre süzölmüş balçuktan”²⁰¹, “ayartıcı içgüdülerine esir olanlar”²⁰², “Kur’an, Âdem’in ya da Âdemoğlunun elementer kökeniyle ilgili farklı ibareler kullanır.”²⁰³, “fakirizm”²⁰⁴, “adına “muhakeme” denilen yeti”²⁰⁵, “tensel haz”²⁰⁶, “Erdemin gerçek ölçütüyle ilgili koordinatlar verildikten sonra...”²⁰⁷,

Bu kavramları anlamak için koordinat, akışkanlar dinamiği, konsantre, elementer köken gibi matematik, fizik, biyoloji vb. bilim dallarında malumat sahibi olmak gerekecektir. Bu kavramların yerinde kullanılıp kullanılmadığı ise ayrıca incelemeyi gerektirmektedir.

15. Tashih Hataları

Bazı örnekler verelim: **müfessirleimiz**²⁰⁸, müfessirlerimiz olmalı. **Islah**²⁰⁹, ıstılah olmalı. Yunus 10/ 88. Ayette bir kelime mushafta çıkmamış²¹⁰. **yananlamı**²¹¹, yalanlama olmalı. ısırlığına²¹², kısırlığına olmalı. **divamın-**

-
- 191 İslamoğlu, s. 234.
 192 İslamoğlu, s. 243.
 193 İslamoğlu, s. 365.
 194 İslamoğlu, s. 376.
 195 İslamoğlu, s. 511.
 196 İslamoğlu, s. 460.
 197 İslamoğlu, s. 462.
 198 İslamoğlu, s. 266.
 199 İslamoğlu, s. 638.
 200 İslamoğlu, s. 175.
 201 İslamoğlu, s. 116.
 202 İslamoğlu, s. 155.
 203 İslamoğlu, s. 116.
 204 İslamoğlu, s. 71.
 205 İslamoğlu, s. 94.
 206 İslamoğlu, s. 67.
 207 İslamoğlu, s. 67.
 208 İslamoğlu, s. 51.
 209 İslamoğlu, s. 147.
 210 İslamoğlu, s.389.
 211 İslamoğlu, s. 586.
 212 İslamoğlu, s. 580.

da²¹³, devamında olmalı. **müsuplarında**²¹⁴, mensuplarında olmalı. “**azan-masına**²¹⁵, kazanmasına olmalı. **başıyor**²¹⁶, başlıyor olmalı. **sağlamaz**²¹⁷, sağlamaz olmalıdır.

Elbette hatalar Yayınevi sonraki baskılarda hataları düzelttiğini, ilk meali temin eden okuyucularına nasıl duyuracaktır? Bu durumda her baskısında farklı, diyelim ki, gelişen bir mealle muhatap olmak mütercime itimadı sarsmaz mı? Ortada son hali verilmemiş bir meal varsa yazarı acele ettiren sebep nedir? Ölçüsü olan durmadan gelişir; Ölçüsüz olan durmadan değişir. Okuyucuda hangi kanaat ağır basacaktır.

Sonuç

Hayat Kitabı Kur'an, Gerekeçeli Meal Tefsir kitabı yazarın kitabının girişinde yazdığı bazı yöntemler esas alınarak incelenmiştir. Yazarın metne kelime takdirini yanlış bulmasına rağmen takdir-i ifade yoluna gittiği tespit edilmiştir. Kelimelere sözlük anlamlarından farklı anlamlar verildiği görülmüştür. Anlaşılması kolay, kabul görmüş kavramları tercüme yoluna gittiği tespit edilmiştir. Bazı mucizelerin, cümle içerisinde geçtiği kelimenin siyak ve sibakını da göz ardı ederek farklı şekillerde tercüme edildiği örneklendirilmiştir. Yazarın kaynaklardan naklettiği bilgileri değerlendirilmediği, böylece okuyucuyu tereddütlü bir vaziyette bıraktığı kaydedilmiştir. Huruf-ı mukattaanın çeşitli anlamlar taşıdığını beyan etmesine rağmen bunun ikna edici herhangi bir örneğini vermemiştir. Risalet konusundaki bazı kanaatleri tekrar düşünülmesini gerekli kılmaktadır. Fıkıhla ilgili ayetlere verdiği anlamlar bazı soru ve tartışmaları davet edecek mahiyettedir.

Tek tek isimlerini burada kaydetmeyeceğim zevatın bu meali okuduğuna dair bir bilgiyi İslamoğlu eserin girişinde vermiştir. Peki, bu ilim erbabı meali mevcut haliyle mi kabul etmişlerdir? Baskıları sürekli yenilenen bu mealin hangi baskısını okumuşlardır. Yazılı olarak mealle ilgili kanaatlerini herhangi bir yerde yayınlamışlar mıdır? Çünkü onların da zımnın hüsnü şahadetlerinin alınmış olması mealin muteber olduğuna dair kanaatleri biraz daha kuvvetlendirmektedir.

Bu değerlendirmelerden sonra başa döndüğümüzde şu cümleler insanı düşündürmektedir: “**Her ayete müvekkel bir meleğin olduğuna inandım. O ayetin hakkını verdiğimde söz konusu meleklerin gönlüme hediyeler dizdiğini hissettim... Kelimelere hayatta en büyük arzularının ne ol-**

213 İslamoğlu, s. 164.

214 İslamoğlu, s.199.

215 İslamoğlu, s.199.

216 İslamoğlu, s. 2.

217 İslamoğlu, s. 107.

duğu sorulsaydı, “vahyin anlamını yüreğimde taşımak” derdi diye düşündüm.”²¹⁸ Biz de arzumuzu kelimelerle ifade edelim: Lütfen biraz daha ihtimam! Biraz daha sabır! Biraz daha istişare!

KAYNAKÇA

Altuntaş Halil ve Şahin Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Özgün Yayıncılık, Ankara, 2009, 5.baskı.

Altundağ, Mustafa, Duman, M. Zeki, “Hurûf-ı Mukattaa”, *DİA*, İstanbul, 1998, XVIII, 401.

Aslan, Nasi , “Risalet”, *DİA*, İstanbul, 2008, XXXV, 124.

Berki, Ali Himmet, *Mecelle*, Hikmet Yay., İstanbul, 1982.

Bulut, Halil İbrahim, “Mucize”, *DİA*, İstanbul, 2005, XXX, 350.

Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usulü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1998.

Çantay, Hasan Basri, *Kur'an-ı Hâkim ve Meali Kerim*, Dergâh, İstanbul 2010.

Demir, Halis, *Devlet Gücünün Sınırlandırılması*, İz Yay., İstanbul 2004.

Demirci, Muhsin, “Esbab-ı Nüzul”, *DİA*, İstanbul, 1995, XI, 360.

Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Gerçek Hayat, İstanbul, 2001.

Durmuş, İsmail, “Mesel”, *DİA*, Ankara 2004, XXIX, 293.

Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, İşaret Yay., İstanbul, 1996.

İsfehani Ragıp, *Müfredat fî Garib-i'l-Kur'an*, Halebî, Mısır, 1961.

İslamoğlu, Mustafa, *Hayat Kitabı Kur'an-Gerekçeli Meal-Tefsir*, Düşün Yay., İstanbul, Haziran 2008.

Koca, Ferhat, “Nesih”, *DİA*, İstanbul 1998.

Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2005, 10. baskı.

Komisyon, “Sefeh”, *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVI, 294.

Sarı, Mevlüt, *el-Mevarid, Arapça Türkçe Sözlük*, Bahar Yay., İstanbul, tsz.

Şengül, İdris, “Kıssa”, *DİA*, Ankara, 2002, XXV, 498.

Yavuz, Y. Şevki, “Nübüvvet”, *DİA*, İstanbul, 2007, XXXIII, 279.

Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşr., İstanbul, tsz.

218 İslamoğlu, s. XXVI.